

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

Україна

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА,
НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ,
ДЕРЖАВНІСТЬ

2019
32

УДК 94:8](477)(082)

У 45

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. ред. Ігор Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 32. 372 с.

Збірник об'єднує студії з історії, мовознавства та літературознавства.

Статті історичного блоку розкривають актуальні проблеми історії (Західноукраїнської Народної Республіки, воєнної історії), а також містять розвідки про відомих людей та їх значення у формуванні української державності.

Мовознавчі студії репрезентують дослідження мовних явищ за матеріалами пам'яток XVI–XVIII ст., засідань Галицького сейму, а також польовими матеріалами Чернігівщини.

Дослідження з літературознавства зосереджені довкола аналізу праць міжвоєнного періоду (Софія Яблонська-Уден), спогадів сучасників про відомих людей (Олена Пчілка).

Ukraine: Cultural Heritage, National Consciousness, Statehood / Ed. Ihor Soliar; NAS of Ukraine, I. Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies. Lviv, 2019. Vol. 32. 372 p.

The collection of scientific papers is an interdisciplinary edition of the Institute which integrates studies in history, linguistics, and literary criticism.

Articles from historical block reveal current issues of history (the West Ukrainian People's Republic, military history) as well as investigations about famous persons and their importance in the formation of Ukrainian history.

Linguistic studies represent research of linguistic phenomena based on the materials of monuments of the 16th-18th centuries, meetings of Diet of Galicia and Lodomeria, field materials of Chernihiv region.

Literary criticism studies focus on the analysis of works of the interwar period (Sofia Jablonska-Uden), as well as memoirs of contemporaries about famous people (Olena Pchilka).

Рекомендувала до друку вчена рада

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 10 від 26.11.2019 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Соляр Ігор Ярославович, д.і.н., с.н.с. (Україна)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Акіллі Алессандро (Achilli Alessandro), PhD (Australia)

Борчук Степан Миколайович, д.і.н., проф. (Україна)

Газдаг Вільмош (Gazdag Vilmos), PhD (Україна)

Даниленко Андрій (Danylenko Andriy), PhD, prof. (США)

Золтан Андраш (Zoltán András), dr hab., prof. (Угорщина)

Литвин Микола Романович, д.і.н., проф. (Україна)

Мозер Міхаель (Moser Michael), dr hab., prof. (Австрія)

Муравський Олег Іванович, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Надрага Марта Степанівна, к.і.н., с.д. (Україна)

Пастух Тарас Васильович, д.філол.н., доц. (Україна)

Рембішевська Дорота Кристина (Rembiszewska Dorota Krystyna), dr hab., prof. (Польща)

Романюк Михайло Васильович, к.і.н. (Україна)

Ситник Олександр Степанович, д.і.н., проф. (Україна)

Ястремська Тетяна Олександрівна, к.філол.н., с.н.с. (Україна)

Андрій ТКАЧУК

*кандидат історичних наук
аташе з питань оборони*

*Посольства України в Республіці Австрія
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5594-2044>
e-mail: zbruch1919@gmail.com*

УЧАСТЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ В ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Розглянуто концептуальні питання, що стосуються державної політики України щодо участі Збройних сил у системі колективної безпеки. Окреслено специфіку державної політики у сфері національної безпеки й оборони, з'ясовано її вплив на формування зовнішньої політики України у XXI ст. Акцентовано на чиннику російської агресії у Криму та на Донбасі, який надзвичайно актуалізував проблему участі України в системі колективної безпеки в регіоні. Звернено увагу на те, що участь Збройних сил України (ЗСУ) в системі колективної безпеки залишалася складовою державної політики держави з моменту початку реалізації нею моделі багатовекторної зовнішньої політики, не маючи чітко визначеної політичної стратегії. Констатовано, що лише з початком російської агресії проти України й окреслення новітніх викликів національній безпеці та обороні, питання участі ЗСУ в системі колективної безпеки стало концептуальним та отримало чітко визначений вектор розвитку. Зроблено висновки, що участь нашої держави в системі євроатлантичної безпеки дозволить їй впливати на колективні політичні рішення і формування міжнародної політики в регіоні. Водночас зазначено, що розширення та поглиблення міжнародних відносин України спонукає до нагальної необхідності вдосконалення нормативної бази сфери безпеки й оборони. Вказано, що перспектива інтеграції в системи колективної безпеки НАТО та за головуванням ЄС (Європейського Союзу) також дасть поштовх трансформації ЗСУ в напрямі підвищення військових стандартів, їхнього перетворення на професійну армію, здатну протистояти будь-яким викликам національній безпеці країни.

Ключові слова: національна безпека, НАТО, зовнішня політика, російська агресія.

Сучасні геополітичні умови формують перед Україною виклики у сфері забезпечення національної безпеки й оборони. Законодавче визначення Російської Федерації (РФ) як держави, що чинить злочин агресії проти України та здійснює тимчасову окупацію частини її території, є загрозою її територіальній цілісності

та суверенітету, актуалізувало пошук союзників і засобів у протистоянні Росії¹. Від моменту початку російської агресії українська влада намагалася заручитися підтримкою держав ЄС та НАТО. Щобільше, після подій Євромайдану та Революції Гідності інтеграція до структур євроатлантичної спільноти закріплена у Стратегії національної безпеки та визначена як така, що повністю відповідає національним інтересам України. Такий крок пов'язаний із тим, що налагодження тісної співпраці з ЄС і НАТО, а також входження нашої держави до складу цих міжнародних об'єднань та організацій могло суттєво підвищити значимість її на міжнародній арені, сприяти внутрішнім перетворенням, зрештою стати надійною опорою для повноцінного розвитку демократичних інституцій в Україні тощо. Саме тому питання співпраці України з провідними акторами забезпечення світової безпеки й участі її армії в системах колективної безпеки надзвичайно актуальне та потребує дослідження. Треба зауважити, що питання участі ЗСУ в системі колективної безпеки неодноразово обговорювали фахівці наукової спільноти. Серед них виділю напрочуд таких вітчизняних дослідників, як: В. Горбулін, Г. Перепелиця, П. Демчук, О. Соскін, І. Тодоров, В. Смолянюк та ін.

Військово-політичне співробітництво України з іншими країнами в межах міждержавних структур стало складовою комплексу системи національної безпеки й оборони України відразу після відновлення незалежності. Можливість без вказівки зі союзного центру самостійно приймати політичні рішення, обирати партнерів спонукала молоду державу робити рішучі кроки для того, щоб заявити про себе як про одного з головних політичних гравців у регіоні. Зважаючи на бурхливі події 1990-х років, український політикум вбачав опору в міжнародних інституціях. Однак були також і ті, хто розумів непевність ситуації та важливість боєздатної армії, готової стати на захист державності, цілісності й недоторканності кордонів. Саме тому напередодні грудневого референдуму 1991 р. у зверненні до українців парламентарі Верховної Ради наголошували, що громадяни України мають останній шанс збудувати «власну хату, де панують своя правда, і сила, і воля»². Цілком очевидно, що під «силою» треба розуміти військову складову українського державотворення, будівництва її армії, розвитку системи національної безпеки. Саме тому вітчизняна політична еліта не стала зволікати з питаннями захисту української державності та розбудови її війська.

На початку державної незалежності України вітчизняні фахівці провели аналіз геополітичної і військової ситуації, а також перспективи її розвитку в нових умовах. Особливу увагу приділили комплексу військових питань, адже на території України залишалася частина колись єдиної армії Радянського Союзу. А також значний ядерний арсенал, який, щоправда, українське керівництво не могло використати у випадку гострої необхідності. Наявність «радянської спадщини» суттєво ускладнювала налагодження діалогу між Україною та світовим співтовариством, яке хоч і ставилося до неї із симпатією, але волило після розпаду СРСР мати справу з однією ядерною державою – наступницею СРСР – Російською Федерацією (РФ).

¹ Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>

² Відомості Верховної Ради України. 1991. № 48. Ст. 663.

У найкоротші терміни українські парламентарі розробили й ухвалили Концепцію оборони та будівництва Збройних сил України. Після численних дискусій запропонували новий підхід щодо оборонної сфери: встановлення чисельності ЗСУ у межах 0,7–0,9 % чисельності населення; фінансування оборони не менше 1 % ВВП; соціально-економічне забезпечення військових і членів їхніх сімей відповідно до законних пільг і привілеїв; утворення уповноваженого парламенту з питань оборони і військових тощо³. Попри це участь України в європейських системах безпеки не розглядали навіть гіпотетично. Прийнята концепція передбачала, що наша держава поступово, з урахуванням усіх чинників національної безпеки, реалізуватиме намір стати нейтральною без'ядерною державою, яка не братиме участі у військових блоках, дотримуватиметься усіх договорів і угод щодо незастосування ядерної зброї⁴.

Так, положення були зафіксовані у Воєнній доктрині України – головному документі з розвитку військової організації нашої держави. Доктрина ґрунтувалася на принципах оборонної достатності та враховувала військово-економічні потуги. У документі зафіксовано мету перетворення України на впливову державу, здатну відігравати провідну роль у забезпеченні політичної, економічної та воєнної стабільності в Європі та цілому світі⁵. З огляду на це, задекларовано, що військова безпека України досягається за рахунок створення зон, вільних від зброї масового ураження, регіональних систем безпеки, а також активних колективних акцій для вирішення конфліктів, що виникають⁶. Така політика, на думку української влади, мала забезпечити Україні отримання надійних міжнародних гарантій безпеки.

Проблеми держбезпеки висвітлені також і в головному зовнішньополітичному документі незалежної України – Постанові Верховної Ради «Про Основні напрямки зовнішньої політики України»⁷, ухваленій 2 липня 1993 р. Окрім комплексу зовнішньополітичних питань, документ окреслював концепт оборони української державності, принципи та напрями, на основі яких мало здійснюватися військове будівництво. Зокрема, передбачалось, що Україна як неядерна держава володітиме власною армією, здатною за потреби дати гідну відсіч агресору. Водночас одне з головних стратегічних завдань визначено як одержання у майбутньому статусу постійно озброєного нейтралітету⁸.

Приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1968 р. та укладання Будапештського меморандуму 1994 р., забезпечило Україні міжнародне визнання та місце в ядерній історії як держави, що відмовлялася від потужного ядерного арсеналу в обмін на політичні гарантії безпеки⁹. Необхідно зауважити, що хоча подальші події (російська агресія, бездіяльність держав-гарантів українського

³ Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію оборони та будівництва Збройних Сил України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1659-12/sp:max100>

⁴ Там само.

⁵ Постанова Верховної Ради України «Про Воєнну доктрину України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3529-12>

⁶ Постанова Верховної Ради України «Про Воєнну доктрину України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3529-12>

⁷ Постанова Верховної Ради України Про Основні напрями зовнішньої політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>

⁸ Там само.

⁹ Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 5.12.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3529-12>

суверенітету) засвідчили помилковість і передчасність відмови від ядерного арсеналу як одного із засобів гарантування територіальної цілісності, однак, на мою думку, такий крок був спричинений низкою зовнішньо- і внутрішньополітичних та економічних чинників, за яких українська влада залишалася без вибору. Щобільше, він відкривав перед Україною перспективу участі в міжнародних організаціях.

На жаль, у перше десятиліття державної незалежності Україна не мала чітко визначеної стратегічної мети, цивілізаційного орієнтира, держав-партнерів, як і чіткої міжнародної позиції. Принцип «багатовекторності» в зовнішній політиці, що ґрунтувався на співпраці з усіма без винятку державами світу, не оправдав сподівань. На практиці така політика виявилася помилковою, ознаменувалася відстороненням і самоусуненням України від глобалізованого й інтегрованого світу, а статус стратегічного партнера потроху нівелював своє значення, адже до переліку «стратегічних партнерів» могли увійти як передові економіки світу, так і країни т. зв. «третього світу». Такий стан справ не міг не позначитися і на реалізації державної політики в галузі безпеки та не впливати на інтеграцію України до складу систем міжнародної безпеки. Як наслідок, упродовж 1994–2005 рр. наша держава зробила хоч і важливі, проте недостатні кроки на шляху до повноцінної реалізації національної безпеки через участь у міжнародних силових блоках та організаціях.

Питання участі нашої держави в системах колективної безпеки розглянуті в Концепції національної безпеки України, ухваленій 16 січня 1997 р.¹⁰ Серед іншого, у документі зазначено, що існування, самозбереження та її прогресивний розвиток як суверенної держави залежить від здійснення цілеспрямованої політики на захист українських національних інтересів. Національну безпеку визначено як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз та необхідною умовою збереження й примноження духовно-матеріальних цінностей українського народу. Участь у міжнародних системах безпеки названа серед основних функцій системи забезпечення національної безпеки в усіх сферах її діяльності. Для цього передбачені: утворення та участь у роботі дво- і багатосторонніх керівних, виконавчих органів (політичних, економічних, військових тощо); розробка відповідної нормативно-правової бази, що регулювала би відносини між державами та їх взаємодію в галузі безпеки; зрештою, спільне проведення планових й оперативних заходів у межах міжнародних систем безпеки¹¹.

На початку XXI ст. участь України в системах колективної безпеки була тісно переплетена з міжнародною кампанією боротьби з тероризмом, що розпочалася після терактів 11 вересня у США. Україна рішуче засудила теракти проти цивільного населення, а після падіння режиму Саддама Хусейна в Іраку у складі міжнародних миротворчих контингенту 2003 р. відправила туди своїх військових.

Зміна політичної влади в Україні наприкінці 2004 р. лише посилила європейський крен зовнішньої політики, що вплинуло і на державну у сфері нацбезпеки. Закон «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. визначив реальні та потенційні загрози: посягання на державний суверенітет України та її

¹⁰ Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80/ed19971008/conv>

¹¹ Там само.

територіальну цілісність, територіальні претензії інших держав, зокрема спроби втручання у внутрішні справи. У зовнішньополітичній сфері визначено основним напрямом державної політики з питань національної безпеки проведення активної міжнародної політики задля гарантування повноправної участі держави в загальноєвропейській та регіональних системах колективної безпеки, набуття членства у Європейському Союзі (ЄС) при збереженні добросусідських відносин і стратегічного партнерства з Російською Федерацією, іншими країнами Співдружності незалежних держав (СНД). Окрім того, через участь у міжнародній миротворчій діяльності під егідою ООН (Організації об'єднаних націй), ОБСЄ (Організації з безпеки і співробітництва Європи), інших міжнародних організацій у сфері безпеки Україна зобов'язувалася сприяти усуненню конфліктів, передусім у державах, що межують з Україною. Фактично, викладена в законі система гарантування національної безпеки в оборонній сфері не подавала належно головних напрямів державної воєнної політики щодо повноправної участі держави в системі колективної безпеки. Крім того, у документі не розрізнено воєнну політику держави, коли вона діє самостійно, а коли в системі колективної безпеки. Не розрізнено загрози національній безпеці, яким Україна може протидіяти самостійно, яким у системі колективної безпеки, а за якими може спостерігати, намагаючись їх стримувати і мінімізувати. Можливість «різночитання» документа впливала на його дієвість та навіть нівелювала окремі положення. На особливу увагу заслуговує положення закону, яке стосується співпраці України з міжнародними системами безпеки: «... забезпечення повноправної участі України в загальноєвропейській та регіональних системах колективної безпеки, набуття членства у Європейському Союзі та організації Північноатлантичного договору при збереженні добросусідських відносин і стратегічного партнерства з Російською Федерацією»¹².

У 2005 р. внесено кардинальні зміни до Закону про збройні сили. Боротьба з тероризмом у його міжнародному та локальному масштабах визначені одними із пріоритетних напрямів у діяльності ЗСУ. Українським військовим, за аналогією із їхніми колегами зі сусідніх держав, дозволено застосовувати зброю і техніку в мирний час для припинення або запобігання теракту¹³. Крім того, у документі враховані досвід і практика країн-партнерів у справі військового будівництва, національної й міжнародної безпеки. Визначено поняття та зміст національних інтересів, чинники, що впливають на сектор безпеки й оборони. У документі наголошено, що Україна продовжує реалізацію курсу на входження в євроатлантичний безпековий простір, що мало супроводжуватись її рівноправною участю в системі європейської колективної безпеки. На жаль, на практиці реалізувати положення нормативного акта не вдалося. Причиною цього була низка соціальних і політичних криз, що супроводжували розвиток держави в 2006–2007 рр.; ігнорування вітчизняним політикумом реалізації тривалих перспективних планів зі зміцнення обороноздатності держави.

Зміна політичної кон'юнктури позначилася і на безпековому вимірі українського державотворення. У липні 2010 р. ухвалено Закон України «Про засади

¹² Закон України «Про основи національної безпеки України». *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 351.

¹³ *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 10. Ст. 188.

внутрішньої і зовнішньої політики»¹⁴, яким практично легалізовано спротив про-російських сил в українському політикумі подальшій євроінтеграції України в політичній, економічній і військових сферах. Поряд із декларування наміру залишатися європейською позаблоковою країною українська влада заявляла, що намагатиметься уникати будь-якої залежності від окремих держав, груп держав та їх міжнародних структур¹⁵. На практиці така політика призвела до певної стагнації і навіть занепаду в розбудові системи національної безпеки й оборони. Повернення до політики «багатовекторності», яка не довела своєї ефективності у попередні роки, призвела до відсутності будь-якого поступу в розвитку міжнародної позиції України. Стагнаційні процеси заторкнули й сектор національної безпеки. Зокрема, під час парламентських слухань 2012 р. про стан і перспективи розвитку Воєнної організації та сектору безпеки підсумовано комплекс помилкових рішень щодо розвитку системи нацбезпеки, починаючи з 1991 р. За підсумками слухань констатовано, що ЗСУ та система національної безпеки й оборони в цілому перебувають у занепаді. Такі висновки були аргументовані відсутністю законодавчої бази, неприйняттям основних документів щодо оборони, розвитку безпекового середовища, реформуванням армії в умовах позаблоковості, зрештою, недостатнім рівнем витрат на оборону. Крім того, перед українськими військовими і далі стояло гостре питання забезпечення житлом та вирішення соціальних проблем. Не достатньо налагодженою, або й взагалі відсутньою, названо контроль громадськості над процесами у війську. Що стосується питання систем колективної безпеки, то на слуханнях вказано, що занепад вітчизняного оборонно-промислового комплексу тісно пов'язаний з орієнтуванням на РФ.

Відмова української влади від євроінтеграції та підписання Угоди про асоціацію України і ЄС призвели до трагічних подій 2013–2014 рр.: початку російської агресії проти України, анексії Росією півострова Крим та вторгнення підрозділів російської армії на територію східних областей України. Російська «гібридна» війна змусили нашу державу переглянути власну політику у сфері оборони та безпеки. Вже в липні 2014 р. депутати Верховної Ради провели парламентські слухання «Обороздатність України у XXI столітті: виклики, загрози та шляхи їх подолання», під час яких розглянуті виклики й загрози для національної безпеки України, а також шляхи їх подолання в умовах нових геополітичних викликів. За результатами слухань сформовано широкий спектр пропозицій, що стосувалися реформування і трансформацій вітчизняної сфери безпеки й армії, у яких загалом була схвалена інтеграція України до складу європейських безпекових структур. Серед іншого запропоновано: посилити увагу до вироблення образу оновлених органів сектору безпеки й оборони; сприяти налагодженню співпраці та взаємодії державних і громадських інституцій щодо військової політики, підтримки позитивного іміджу армії, підвищення престижу військової служби. Запропоновано застосувати європейський досвід у сфері парламентського контролю над сферою оборони та сектором безпеки і її кадровою політикою в українських реаліях. З огляду на історичну перспективу, рекомендовано залишити головним завданням

¹⁴ Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>

¹⁵ Там само.

країни входження до євроатлантичної системи колективної безпеки, що мала змогу надати реальну гарантію незалежності, цілісності й недоторканності держави¹⁶.

У рішенні Ради національної безпеки й оборони України від 6 травня 2015 р. зафіксовано намір мінімізувати загрози державному суверенітету, відновити територіальну цілісність, забезпечити інтеграцію України до ЄС і створити умови для вступу нашої держави до НАТО¹⁷. Документ передбачав реалізацію якісно нової державної політики, спрямованої на ефективний захист національних інтересів в економічній, соціальній, гуманітарній та інших сферах, комплексне реформування системи гарантування національної безпеки та створення ефективного сектору безпеки й оборони України. Увагу привертає положення, у якому зафіксовано, що відмовившись від політики позаблоковості, яка виявилася неефективною, Україна в середньотерміновій перспективі спиратиметься на власні можливості та залишає за собою право обирати участь у системах колективної безпеки й оборони, розглядаючи цей крок як спосіб гарантування державного суверенітету. Забезпечити виконання таких зовнішніх гарантій передбачалося за рахунок формування мережі союзництва як з окремими державами та регіональними організаціями й ініціативами (через укладення угод про спільну оборону або військову допомогу), так і з міжнародними безпековими організаціями (через участь у механізмах колективної безпеки). Вказувалось, що зовнішньополітична діяльність України у сфері гарантування національної безпеки держави оператиметься на політику європейської і євроатлантичної інтеграції та здійснюватиметься на різних рівнях: глобальному (США), регіональному, субрегіональному. Передбачалось активне використання глобальних форматів: міжнародних організацій, насамперед ООН, «Великої двадцятки», «Великої сімки», інших механізмів, спрямованих на зміцнення миру та стабільності у світі. Документ вказував, що зусилля на регіональному рівні спрямовуватимуться на створення ефективної системи взаємодії у Центральній і Східній Європі з метою гарантування безпеки та стабільності. Для цього використовуватимуться насамперед інструменти й можливості ОБСЄ та Ради Європи. Особлива увага приділятиметься формуванню механізмів гарантування безпеки в регіоні Чорного моря. Зрештою, на субрегіональному рівні Україна продовжуватиме брати активну участь у діяльності «Вишеградської групи», Організації за демократію та економічний розвиток (ГУАМ) та Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) із метою забезпечення захисту територіальної цілісності й суверенітету держави.

Нова Воєнна доктрина України була сформована за підсумками аналізу та прогнозування воєнної ситуації, принципах оборонної достатності, без'ядерного статусу, високої готовності до оборони, системності оборонного планування, а також визначених Верховною Радою України засадах внутрішньої і зовнішньої політики. У ній зазначено, що безпекове середовище України залежало від розвитку суперечностей навколо поділу сфер впливу між світовими центрами сили, зокрема загострення протистояння між США та РФ. Доктрина фіксувала, що нова система міжнародної безпеки перебуває у стані невизначеності та кризи, а також в умовах

¹⁶ Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Обороздатність України у XXI столітті: виклики, загрози та шляхи їх подолання». URL: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1639-18>

¹⁷ Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <http://nsdc.gov.ua/documents/396.html>

загального послаблення ролі міжнародних безпекових інститутів. Зважаючи на це, Україна ставила собі за мету у сфері воєнної політики відбиття збройної агресії з РФ, забезпечення власної обороноздатності на рівні, достатньому для запобігання виникненню збройного конфлікту, брати участь у реалізації комплексу заходів щодо посилення спільної політики безпеки й оборони. Крім того, воєнна безпека, яка б гарантувала надійний захист держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, мала би відповідати критеріям членства України в ЄС і НАТО¹⁸. У документі також наголошено, що полагодження завдань із забезпечення дипломатичного супроводу воєнної безпеки України, підготовкою до належного функціонування складових сектору безпеки й оборони мало займатися вітчизняне зовнішньополітичне відомство – Міністерство зовнішніх справ (МЗС) України. Зауважу, що в середньотерміновій перспективі Воєнна доктрина охопила майже всі проблемні сфери системи національної безпеки й оборони. Водночас не виправдано оптимістичними видаються сподівання отримання членства України в системах колективної безпеки в найближчій перспективі, оскільки невирішеність конфлікту на Донбасі та необхідність приведення ЗСУ до європейських стандартів – головні перешкоди на шляху вступу України до НАТО. Логічним у таких умовах залишається формування безпекової та оборонної політики, що повинна відображати не лише сучасний стан міжнародних відносин, а й внутрішньополітичні особливості існування України.

Отже, як бачимо, з моменту відновлення державної незалежності в 1991 р. Україна пройшла складний конституційно-правовий шлях у пошуку партнерів та союзників із національної і міжнародної безпеки, розбудови власної армії з огляду на перспективу європейського вибору. Належність нашої держави до систем євроатлантичної безпеки створювала підстави для впливу на колективні політичні рішення і формування міжнародної політики в регіоні. Розширення та поглиблення міжнародних відносин України спричиняє нагальну необхідність вдосконалення нормативної бази сфери безпеки й оборони. Сучасний стан відносин між Україною та міжнародними організаціями безпеки дозволяє зробити висновок, що рух нашої країни до Європи буде нелегким і нешвидким, однак її інтеграція в систему колективної безпеки дасть поштовх трансформації ЗСУ, які будуть здатними протистояти будь-яким викликам національній безпеці країни.

REFERENCES

1. Memorandum pro harantii bezpeky u zviazku z pryednanniam Ukrainy do Dohovoru pro nerozpovsiudzhennia yadernoi zbroi vid 5.12.1994 r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3529-12> [in Ukrainian].
2. Pro Kontseptsiuu (osnovy derzhavnoi polityky) natsionalnoi bezpeky Ukrainy: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80/ed19971008/conv> [in Ukrainian].

¹⁸ Указ президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>

3. Pro Kontseptsiiu oborony ta budivnytstva Zbroinykh Syl Ukrainy: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1659-12/sp:max100> [in Ukrainian].
4. Pro Osnovni napriamy zovnishnoi polityky Ukrainy: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12> [in Ukrainian].
5. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy. (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 39, 351 [in Ukrainian].
6. Pro osoblyvosti derzhavnoi polityky iz zabezpechennia derzhavnoho suverenitetu Ukrainy na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh u Donetskii ta Luhanskii oblastiakh: Zakon Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19> [in Ukrainian].
7. Pro Rekomendatsii parlamentskykh slukhan na temu: «Oboronozdatnist Ukrainy u XXI stolitti: vyklyky, zahrozy ta shliakhy yikh podolannia»: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy. Retrieved from <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1639-18> [in Ukrainian].
8. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 2 veresnia 2015 roku «Pro novu redaktsiiu Voiennoi doktryny Ukrainy»: Ukaz prezidenta Ukrainy. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443> [in Ukrainian].
9. Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy: Rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 6.05.2015 r. Retrieved from <http://nsdc.gov.ua/documents/396.html> [in Ukrainian].
10. Pro Voiennu doktrynu Ukrainy: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3529-12> [in Ukrainian].
11. Pro zasady vnutrishnoi i zovnishnoi polityky: Zakon Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> [in Ukrainian].
12. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. (1991), 48, 663 [in Ukrainian].
13. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. (2005), 10, 188 [in Ukrainian].

Andrii TKACHUK

PARTICIPATION OF THE UKRAINIAN ARMED FORCES IN THE COLLECTIVE SECURITY SYSTEM IN THE STATE POLICY OF INDEPENDENT UKRAINE

The scientific article deals with the conceptual questions of the state policy of Ukraine regarding the participation of the Armed Forces in the collective security system. The specifics of state policy in national security and defense are outlined; its influence on the formation of Ukraine's foreign policy in the 21st century is clarified. The focus is on the factor of Russian aggression in the Crimea and the Donbas, which is extremely actualized the issue of Ukraine's participation in the collective security system in the region. The author draws attention to the fact that the participation of the Armed Forces of Ukraine (ZSU) in the collective security system has remained an integral part of the state policy since the implementation of its multi-vector foreign policy model, without having a clearly defined political strategy. It was stated that only with the beginning of Russian aggression against Ukraine and the appearance of new challenges to national security and defense, the issue of the Armed Forces' participation in the collective security system became conceptual and received a clearly defined vector of development. It can be concluded that our country's participation in the Euro-Atlantic

security system will permit it to influence collective political decisions and international policymaking in the region. At the same time, the expansion and deepening of Ukraine's international relations lead to urgent the need for improvement of the regulatory framework of the security and defense sphere. The prospect of integration into NATO's collective security systems and under the presidency of the EU (European Union) will also give an impulse to the transformation of the Armed Forces into a professional army able to resist any challenge to the national security of the country, towards raising military standards.

Keywords: national security, NATO, foreign policy, Russian aggression.

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ

Актуальні питання української історії	3
Мисак Наталія. «Молодіж не повинна укладатися в готові вже, вироблені шаблони ...»: Михайло Грушевський та українське студентство	3
Трач Віра. «Гігієна є мірилом культури»: українські фахові кола та гігієнічний рух у Львові на початку ХХ століття	22
Надрага Марта. Бібліотечна сфера у Другій Речі Посполитій: законодавче регулювання (1923–1939)	45
Фіногенов Олег. Західноукраїнське товариство Ліги Націй: створення, статутні завдання, перші кроки на міжнародній арені	55
Онишко Леся. Голодомор 1932–1933 років в Україні: основні етапи поширення інформації.	66
Ruda Oksana. Educational issue in the Polish socialist party activities during the interwar years of the 20 th century	86
Пагіря Олександр. Співпраця чехословацьких військових і «Карпатської Січі» у протидії диверсійним акціям Польщі й Угорщини проти Карпатської України (1938–1939).	97
Стасюк Олександра. Політичні настрої західних українців під час виборчих кампаній повоєнного періоду	113
Ільницький Василь. Обставини загибелі провідника окружного проводу ОУН Закарпаття Дмитра Бандусяка	125
Муравський Олег. Галицька асамблея (1991): витоки, спекуляції, ухвали	139
Артимишин Павло. «Газові війни» Російської Федерації та України 2006 та 2009 років: візії української суспільно-політичної думки	149
До 100-річчя ЗУНР	175
Ляскович Роман. Мобілізації українського населення до війська ЗУНР: організація, проблеми, наслідки (листопад-грудень 1918 року)	175
Стукаліна Надія, Лук'янченко Світлана. Військово-політичні успіхи та прорахунки органів державної влади і військового управління ЗУНР у битві за Львів у польсько-українській війні 1918–1919 років.	186
Губський Сергій. Становлення та діяльність військової авіації в українських арміях (1917–1920): історіографічний нарис.	196
Виздрик Віталій, Мельник Олександра. Аграрна політика уряду ЗУНР (ЗОУНР)	211
Олійник Сергій. Подільська сторінка історії Української Галицької армії у спогадах сучасників.	222

Borchuk Stepan, Zasytko Maryana. ZUNR (West Ukrainian People's Republic) in encyclopaedic editions.	238
Воєнна історія	247
Ткачук Андрій. Участь Збройних сил України в системі колективної безпеки в державній політиці незалежної України.	247
Постаті	257
Сова Андрій. Участь Івана Боберського в Науковому товаристві ім. Шевченка напередодні Першої світової війни.	257
Хома Іван. Євген Коновалець і Листопадовий чин у Львові	266
Середюк Марія. Від самостійницьких гасел до нормалізації: громадсько-політична діяльність Володимира Целевича (1931–1939)	274
Романюк Михайло. Василь Кук: до біографії Головного командира УПА (1941–1954).	284
МОВОЗНАВСТВО	293
Дидик-Меуш Ганна. Сполучуваність vs комбінаторика для розвитку історії української мови.	293
Сокіл Богдан. До проблеми функціонування української мови в судах Східної Галичини (на матеріалах засідань Галицького сейму)	304
Галайчук Володимир. Борщ у ритуально-обрядовій та магичній практиці поліщуків Чернігівщини (за польовими матеріалами)	313
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО	
Гаврилів Тимофій. Територія само(в)пізнання: «Чар Марока» Софії Яблонської-Уден.	331
Прокіп Валентина. «Небуденна» жінка залізної вдачі: Олена Пчілка очима сучасників (на матеріалі спогадів про письменницю).	341
ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ	352
Пастух Тарас. [Рец.]: На перехресних стежках барокових перекладів	352
Козловський Сергій. [Рец.]: Перша українська військова енциклопедія: проект «Історія війн і військового мистецтва»	359
Кобиринка Галина, Рябець Людмила. [Рец.]: Наталя Хобзей і її стезя, закосичена науковими думками, рідними словами...	366